

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ОДЕЉЕЊЕ ЗА ИСТОРИЈУ

МАСТЕР РАД:

*Јован без Земље: историјски краљ и
легендарни зликовац*

Ментор:

Проф. др Небојша Порчић

Студент:

Коста Павловић ис19/38

Београд, 2020.

Садржај

Увод.....	3
Јован за време владавине краља Хенрија.....	5
Јован за време Ричардовог одсуства.....	10
Јован за време Ричардовог заробљеништва.....	14
Прве године Јованове владавине.....	22
Губитак Нормандије.....	24
Сукоб са папом.....	30
Битка код Бувина.....	35
Побуна барона.....	37
Велика повеља слобода.....	40
Први баронски рат.....	42
Закључак.....	47
Извори и Литература.....	49

УВОД

Владавина Јована без Земље, која је трајала седамнаест година, у многоме је променила Енглеску. Његов отац Хенри II, што наследством, што браком, што ратом, формирао је велико Анжујско царство. Та моћна држава, обухватала је поред Енглеске и дела Ирске, велики део Француске, већи део него што је поседовао француски краљ. Јован је свом сину Хенрију III оставио само део тог царства. Оставио му је и сукоб са баронима, и државу чији је већи део окупирао француски принц.

Иако је можда правилније користити англицизирану верзију овог имена Џон, у раду ће бити коришћена верзија која је традиционална у нашој историографији.

Јован је у традицији упамћен, као можда најгори енглески краљ. Зли тиранин који не преза ни од чега, чак ни од родоубиства. Човек који је издао све њему блиске људе. Неспособни ратник, који је изгубио све што је његов отац са муком стекао.

Циљ овог рада је да прикаже да ли је таква слика краља Јована тачна.

Од извора биће коришћени *Анали* Роџера од Ховдена, „*Цвеће историје*“ Роџера од Вендовера и његовог настављача Метјуа Париза и „*Историја Вилијама Маршала*“.

Роџер од Ховдена завршава своје *Анале* 1201. године, у трећој години Јованове владавине. Он је био у служби Хенрија II и пратио је Ричарда на крсташком походу. Остао је у служби краља Јована после смрти Ричарда.

Роџер од Вендовера и Метју Париз писали су врло негативно о Јовану и умногоме допринели о његовој репутацији тиранина. Ни Вендовер ни Париз нису лично познавали краљ.

Историја Вилијама Маршала је биографија славног енглеског витеза и барона, писана после Јованове смрти. Она је прилично пристрастна и настоји да свог јунака прикаже у што бољем светлу, али и поред тога је драгоцен историјски извор.

Од документарних извора биће коришћена Велика повеља слобода. Најбитнијим ставкама из ње, биће посвећено једно поглавље.

Рад ће бити подељен на десет поглавље.

Прво ће се бавити Јованом за време владавине његовог оца.

Друго и треће поглавље ће се бавити Јованом за време владавине његовог брата Ричарда. Док је краљ био одсутан на крсташком походу и заробљен код немачког цара, Јован је активно радио на јачању своје моћи, био у сукобу са намесником, а потом и отпочео побуну.

Од трећег до десетог поглавља, рад ће се бавити самосталном владавином краља Јована. Овде ће бити речи о ратовима са француским краљем, сукобу са папом и баронима, као и доношењу Велике повеље слобода.

Јован за време владавине краља Хенрија

Јован, син краља Хенрија II и краљице Елеоноре рођен је највероватније крајем децембра 1166. или почетком 1167. године. Место његовог рођења не може се утврдити са сигурношћу, али судећи на основу каснијих извора, претпоставља се да се родио у палати Бомон у Оксфорду. Јован је био девето дете Хенрија и Елеоноре, поред тога његова мајка је имала још две ћерке из њеног првог брака са француским краљем Лујем VII, а Хенри је имао неколико ванбрачне деце¹.

Свој чувени надимак „без земље“ (енг. *Lackland*, франц. *Sans terre*) добио је од свог оца јер се није очекивало да ће добити неку значајнију земљу на управљање, јер је Хенри поделио земље пре његовог рођења². Његов најстарији преживели брат Хенри звани Млади краљ, који је од 1170. био и очев савладар, био је одређен да наследи Енглеску, Нормандију и Анжу, његов други брат Ричард добио је Аквитанију, земљу његове мајке, а трећи брат Џефри-Бретању³.

О раној Јовановој младости нема много података. Његово рођење није изазвало велико интересовање међу хроничарима, који наводе само податак о његовом рођењу⁴. Одмах после порођаја, Елеонора одлази у Француску, а Јован је предат дојиљи. Са својих годину дана, можда годину и неколико месеци, заједно са својом сестром Џоаном послат је у манастир Фонтевро (*Fontevault*) у близини Шинона. Разлог његовог слања у манастир није ради његове црквене каријере. У овом манастиру где се поштовало правило св. Бенедикта, жене су биле монахиње, а мушкарци каноници. Овај манастир имао је велики значај за Анжујску династију, у њој су сахрањени краљ Хенри II, краљица Елеонора, њихов син краљ Ричард и њихова ћерка Џоана, краљица Сицилије. Јован и његова сестра били послати у Фонтевро јер се сматрало да би се монахиње боље старале о деци. У Фонтевроу је Хенријева тетка Матилда од Анжуа била игуманија, а баш у време када су Јован и Џоана били у манастиру, тамо је била монахиња њихова рођака Матилда од Фландрије. Она је вероватно имала утицај на

¹ *Eleanor of Aquitaine Lord and Lady*, Edited by Bonnie Wheeler and John Carmi Parsons, New York, 2002, 159-167

² S. Church, *King John and the Road to Magna Carta*, London, 2015, 32

³ M. Morris, *King John Treachery and Tyranny in Medieval England*, New York, 2015, 38

⁴ *Roger Of Wendover's Flowers Of History*, Vol. I, Translated by J.A. Giles, London, 1849, 550

васпитање деце. Није познато да ли је њихова мајка, која је управљала из Поатјеа посећивала Фонтевро⁵.

Са своје три навршене године, Јован је послат на старање код свог најстаријег брат Хенрија. Овде је Јован научио да јаше, користи мач и копље. За његово академско образовање био је задужен Ранулф Гленвил, један од највиших и најцењенијих краљевих чиновника⁶.

Јован је добио можда најбоље могуће образовање, ипак оно се разликовало од образовања које су добила његова браћа. Хенри (рођен 1155.), Ричард (1157.) и Џефри (1158.) имали су додељене туторе који су их учили витешким вештинама. Хенри Млади краљ био је добротвор многих витешких турнира. Џефри је био успешан турнирски борац, он је и преминуо од последица повреда са једног турнира у близини Париза 1186. Ричард, иако није учествовао на турнирима, био је симбол краља-витеза. Јован је, са друге стране, добио образовање сличније својим сестрама Елеонори и Џоани. Савременици, као што је Џералд од Велса, описују Јована као слабијег ратника од своје браће⁷.

Дуже време Хенри II био је забринут да не остави најмлађег сина без икакве земље и у милости своје браће. Почетком 1173. Хенри се у Монферату састао са Хумбертом III, грофом Моријене и Савоје, ради уговора брака Јована и Алисе, грофове ћерке и наследнице. Овај брак имао би великог стратешког значаја за Хенрија, јер су земље грофа Хумберта обухватале прелазе преко Алпа. За овај брак Хенри је грофу понудио 5000 марака, што је Хумберт одбио. На следећем састанку, два месеца касније у Лиможу, Хенри је обећао грофу да ће Јован донети у брак три замка у Анжуу- Шинон, Лудон и Мирабо, која су припадала његовом најстаријем сину. Ово је изазвало бес Хенрија Младог краља, који је крунисан за савладара 1170, што није била традиција у Енглеској. Иако је био краљ, млади Хенри није имао готово никакву власт и његов отац стално је одбијао да му је да. Обећање ових замкова било је превише за њега и он се побунио против свог оца⁸. Побуни су се придружили Ричард и Џефри, а имали су и подршку своје мајке Елеоноре (која је ускоро била заробљена), француског краља Луја VII, Вилијама Лава, краља Шкота и многих барона. Ипак краљ Хенри је био

⁵ *Eleanor of Aquitaine Lord and Lady*, 167-168

⁶ A. Lloyd, *The Malignant Monarch: A Life of King John of England*, New York, 1972, 6

⁷ *King John and the Road to Magna Carta*, 34-35

⁸ *The Malignant Monarch*, 9,12-13

надмоћнији од својих младих синова и стање је било враћено на оно од пре побуне, уз то су његова три старији сина добила већа новчана примања⁹.

Јован је већи део трајања побуне, која се завршила 1174. био уз свог оца. Он је постао веома близак са својим оцем и прешао је на његов двор за стално. Ту је наставио своје образовање. Поред тога, по окончању побуне, Јован је коначно добио и своју земљу. Поред три замка у Анжуу која су била узрок побуне, он је добио и два замка у Нормандији и по 1000 анжујских фунти годишње. У Енглеској он је добио замак и грофовију Нотингем, замак и Марлборо и 1000 стерлинга годишње. Све је ово добио на штету Младог краља¹⁰.

Краљ Хенри добио је право да Јовану додели поседе који су враћени круни. Тако је после смрти Рециналда ерла Корнвола, незаконитог сина Хенрија I, његове земље додељене Јовану. Када је Вилијам, ерл Глочестера, који је био близак са побуњеницима затражио помирење са краљем, обећававши да ће све земље оставити Јовану, ако принц ожени његов ћерку Изабелу.

У маја 1177. Хенри II је приредио свечаност у Оксфорду где је прогласио свог најмлађег сина краљем Ирске, наводно имајући благослов папе Александра¹¹ иако одбијање папе да Јовану додели круну говори супротно. Тамошњи барони били су дужни да положе заклетву њему и Јовану¹². Са друге стране Јован није морао да положи заклетву Хенрију Младом краљу, за разлику од Џефрија који је морао да је положи поводом Бретање.

Наредних неколико година проводи углавном уз оца или полубрата Џефрија, бискупа Линколна. Када је имао дванаест година, 1179, прелази на двор Ранулфа Гленвила како би завршио своје образовање. Гленвил, други најмоћнији човек у краљевству који је често владао када је Хенри био одсутан, био је идеални тутор за младог принца. Он је написао „Трактат о правима и обичајима Енглеске“ (“The Treatise on the Laws and Customs of England.”) којим се Јован касније служио¹³.

Хенри Млади краљ преминуо је јуна 1183. од последица дизентерије. Тиме је Ричард постао наследник престола и Хенри је намеравао да му да територије Хенрија Млађег-

⁹ *King John Treachery and Tyranny*, 36-38; *The Maligned Monarch* 12-15

¹⁰ *King John Treachery and Tyranny*, 38-39

¹¹ *The Annals of Roger de Hoveden* vol. I, Translated by H.T. Riley, London 1853, 454-455

¹² *King John and the Road to Magna Carta*, 37

¹³ *Исто*, 39-42

Енглеску, Нормандију и Анжу, док би Ричард Аквитанију предао Јовану, а Џефри би задржао Бретању. Ричард, који је провео године борећи се за политичку моћ у Аквитанији и био њен законити војвода, није хтео да је се одрекне. Пошто је он упорно одбијао да преда Аквитанију млађем брат, Хенри је наредио Јовану да освоји војводство силом. Јован није био ни изблиза ратник као Ричард, нити је имао ресурсе којим би га напао, а ни Хенри му их није позајмио. Помоћ му је пружио брат Џефри, са којим је напао Поату. Ричард је на то одговорио пљачкајући Џефријеве земље у Бретањи. Краљ Хенри прекинуо је рат браће и позвао их да дођу у Енглеску, где су се у Вестминстеру, децембра 1184. јавно измирили. Ово приликом краљ је ослободио Елеонору из заробљеништва како би измирењу дао већу свечаност¹⁴.

Тих дана, Јован је напунио осамнаест година и Хенри је одлучио да је време да преузме одговорности. Та одговорност била је у Ирској.

Крајем марта 1185. у дворцу Виндзор краљ Хенри прогласио је Јована витезом. Као новопроглашени витез, принц се наредног месеца упутио ка Ирској. Иако је још 1177. проглашен краљем Ирске, он није био крунисан због упорног одбијања папе да пошаље круну и он је био „Лорд Ирске“.

Ирска је била земља без регуларне администрације, а закон се сводио на обичајно право. Њоме су владали регионални краљеви који су били у сталном сукобу. Она је одолела Римљанима, Викинзима и Англосаксонцима, али ју је Хенри освојио 1171¹⁵.

Његова експедиција у Ирској трајала је осам месеци и завршила се неславно. При доласку у Ирску, Јована је су дочекали локални барони који су прихватили енглеску власт. Принц се према њима односио са непоштовањем. Понижени, они су га напустили и обавестили своје земљаке да му одбију послушност. Са друге стране, већи део његове војске га је напустио, пошто је он одбио да им исплати плате. У Ирској је подигао три замка и земљу изделио својим пријатељима на штету енглеске властеле која је већ била у Ирској. Његови борбе са Ирцима биле су неуспешне и завршене губитком већег дела трупа¹⁶. Ни савети Ранулфа Гленвила, кога је Хенри послао да му помогне нису поправили ситуацију. Поражен, крајем године се вратио у Енглеску.

¹⁴ Frank McLynn, *Richard and John: Kings at war*, Cambridge, 2007, 77-81

¹⁵ *The Malignd Monarch*, 20-28

¹⁶ *The Annals of Roger de Hoveden* vol. II, Translated by H.T. Riley, London 1853, 51-52; *The Malignd Monarch* 29-30

Краљ Хенри био је истрајан у намери да Јована учини краљем Ирске. Крајем године за то су се појавиле боље прилике, јер је нови папа показивао интересовање да му пошаље круну. Када је 1186. енглески племић Хуго де Леси, који је Хенрију дуго право проблеме, преминуо је у борбама са Ирцима, Хенри је спремио свог сина за нови експедицију. Чекајући да пређе Ирско море стигла му је вест о смрти принца Џефрија на турниру у Паризу, августа 1186. године¹⁷.

Филип II постаје француски краљ 1180. године и један од његових главних циљева у животу био је уништење Анжујског царства. По смрти принца Џефрија, Филип је затражио његове земље и старатељство над његовом децом, а уколико му их не предају, претио је ратом. Захтевао је такође Вексин, који је већ неколико година био споран, као и своју сестру Алису, која се налазила на Хенријевом двору и била верена за Ричарда, али он није показивао намеру да је ожени. Пошто су мировни преговори, у којима је Јован учествовао пропали, француски краљ је 1187. опсео град Шетеро. Одбрану града водили су Јован и Ричард, а помоћ им је пружио и краљ Хенри. Ипак, уз помоћ папског легата, који није желео да се хришћански владари боре док је Света земља у опасности, склопљено је примирје на две године¹⁸.

По склапању примирја, Ричард је заједно са Филипом отишао у Париз. Тамо му је француски краљ показао Хенријево писмо у коме пише предлог енглеског краља да се Алиса уда за Јована, који би наследио све његове земље осим Енглеске и Нормандије које би припале Ричарду. Примирје није дуго потрајало и убрзо је дошло до сукоба у Берију. Иако разочаран, Ричард се борио на Хенријевој страни. На преговорима у Бонмулену, новембра 1188, Филип је предложио да се одрекне територија које је запосео у том сукобу, ако Хенри пристане да се Алиса уда за Ричарда и ако Хенријеви барони признају Ричарда за наследника. Пошто је Хенри то одбио, Ричард је положио заклетву Филипу за Нормандију, Аквитанију и Анжу. Даљи преговори нису били од велике наде и до пролећа 1189. обе стране спремале су се за рат. Јован је током ових догађаја остао на страни свога оца¹⁹.

Филип и Ричард напали су и освојили Ла Ферте-Бернард (La Ferte-Bernard), а потом и Монфорт, Бомон, Малетабле, Балон. Озбиљно болесни Хенри покушао је да организује одбрану у свом родном Ле Ману, али га је пожар истерао из града. Када је пао Тур,

¹⁷ *King John Treachery and Tyranny*, 46-47

¹⁸ *The Malignant Monarch*, 30-33

¹⁹ *King John Treachery and Tyranny*, 48-50

један од центара Анжујског царства, био је принуђен да устане из болничког кревета и да прихвати пораз. Поред признања Ричарда за свог наследника и прихватања његовог брака са Алисом, био је принуђен да положи заклетву француском краљу и да му плати 20 000 марака²⁰. Убрзо, стигла му је вест да је његов вољени син Јован прешао на страну противника. Како пише у *Историји Вилијама Маршала*, биографији једног од најмоћнијих људи у краљевству и једног од најславнијих витезова средњег века, Хенри је чувши ову вест био дубоко погођен „издајом“ омиљеног сина, преминуо резочаран 6. јула 1189.²¹ Сахрањен у манастиру Фонтевро.

Јован за време Ричардовог одсуства

По смрти Хенрија II није било сумње ко ће наследити престо. Ричард је крунисан 3. септембра 1189. године у Вестминстеру. На церемонији крунисања присуствовали су Јован и њихова мајка Елеонора, која је одмах по смрти Хенрија ослобођена.

Пошто Ричард није био ожењен и није имао деце, Јован је постао његов очигледан наследник. Нешто пре крунисања Ричард је свом брату потврдио поседе које је до тада држао и даровао му грофовију Мортаин (Mortain) у Нормандији, а нешто касније те године и округе Дорсет, Сомерсет и Корнвол, Дерби, Нотингем и Девон. Ричард је задржао контролу над неким замковима у овим областима, али су њихови приходи припали Јовану.

Крајем августа 1189. године Јован је оженио Изабелу, ћерку ерла Глочестера, у свом дворцу у Малбороу. Иако је ерл преминуо још 1183, а Хенри преузео његове земље, а брак између Јована и Изабеле није уследио, јер је краљ планирао да свог најмлађег сина ожени са сестром француског краља²².

Ричард је две године раније узео крст и обећао да ће ићи у крсташки рат. Прве месеце своје владавине провео је сакупљајући средства за поход и гушећи побуне. Једна од побуна избила је у Велсу. Краљ Ричард је поверио свом брату Јовану војску са којом би

²⁰ *Richard and John: Kings at war*, 113-115

²¹ *The History of William Marshal*, Translated by Nigel Bryant, Woodbridge, 2016, 122

²² *King John Treachery and Tyranny*, 71-74

он отишао у Велс и умири поглавицу Риса ап Грифида (Rhys ap Gryffydd), који је по Хенријевој смрти пљачкао енглеске земље. За разлику од раније експедиције у Ирској, ова је била успешна и он је довео Риса у Оксфорд. Тамо је велшки поглавица требао да положи заклетву краљу Ричарду, али је овај одбио да га прими. Краљ је био обавештен од својих шпијуна да је Јован тајно склопио тајни договор са поглавицом. Увређен, Рис је напустио замак, годинама потом водио герилски рат у јужном Велсу²³. Могуће је и да Ричард није сматрао Велшанина за велику претњу, поготово што се споразумео са осталим велшким поглавицама а и то што је Велшка марка била у сигурним рукама Вилијама Маршала²⁴.

Пре одласка у Свету земљу, Ричард је одредио Вилијама де Мандевила, ерл Есекса и Хјуа де Пусеа (Hugh de Puiset), бискупа Дарама да владају Енглеском у његовом одсуству. Ерл Есекса убрзо је преминуо, па је уместо њега именовано Вилијама де Лонгшампа (William Longchamp), свог канцелара и бискупа Елија. Пусет би управљао севером, а Лонгшамп југом. Дотадашњи канцелар, Гланвил разрешен је дужности и недуго потом преминуо је на крсташком походу. Јован је изостављен из поделе.

Лонгшамп је, због свог скромног порекла, био изузетно непопуларан међу племством. Маја наредне, 1190. године, Лонгшамп је ухапсио Пусеа и преузео контролу над севером Енглеске, што је и краљ одобрио. На Ричардов предлог, папа га је именовано легатом²⁵.

Јован је за то време био у Француској. Како би Лонгшамп неометано управљао Енглеском, Ричард је забранио Јовану да се врати у Енглеску у наредне три године, али је на наговор своје мајке Елеоноре, повукао ову забрану. Јован је сада смео да се врати само уз дозволу Лонгшампа. Коначно, средином јула 1190, краљ је кренуо је ка Светој земљи. У септембру, у Месини, прогласио је Артура, сина свога брата Џефрија од Бретање, за наследника²⁶.

Лонгшамп је учвршћивао своју власт у Енглеској. Претворио је Лондонску кулу у личну тврђаву и доводио стране плаћенике у своју службу. Злоупотребом својих овлашћења задобио је многе противнике. Џона Маршала, брата Вилијама и шерифа

²³ *The Annals of Roger de Hoveden* vol. II, 129

²⁴ *Richard and John: Kings at war*, 124-125

²⁵ *The Flowers of History*, collected by Matthew of Westminster, vol II, Translated by C.D. Yonge, London, 1853, 81

²⁶ *The Malignant Monarch*, 44-47

Јорка, сменио је у корист свог брата Осберта. Чак је и Вилијаму Маршалу једно време одузео замак Глочестер.

Крајем 1190. или почетком 1191, Јован се вратио у Енглеску, а канцелар није учинио ништа да га спречи. Тамо је наишао на велику подршку. Њих двојица покушали су да преговарају почетком марта у Винчестеру, али није дошло до споразума. Почетком лета дошло је до првог сукоба између Јована и Лонгшампа. Канцелар је наредио Џерарду де Камвилу, управнику замка Линколн, да преда замак и да му положи заклетву као регенту. Камвил је ово одбио, а потом је положио заклетву Јовану. Лонгшамп је затим опсео замак Линколн. Јован је пришао у помоћ Камвилу, успут освојивши замакове Нотингем и Тикхил, који нису пружали отпор²⁷.

Ричард је био обавештен о сукобу и како би окончао даље насиље послао је у Енглеску, Валтера од Кутанса, надбискупа Руена. Краљ га је послао са овлашћењем да буде колега Лонгшампу, са могућношћу да га смени. Надбискуп Руена владао би уз савете барона. Када је стигао у Енглеску, јуна 1191, и одмах је посредовао у сукобу. Преговори су одржани 28. јула у Винчестеру. Џерард де Камвил задржао је замак Линколн и титулу шерифа, док је Јован предао Нотингем и Тикхил. Примирје није дуго потрајало.

Недуго потом, Роџер од Ласија, констабл Честера, човек у родбинским везама са Лонгшампом и надзорник спорних замкова, обесио је људе које су их предали Јовану. Краљев брат их је осветио тако што је пљачкао Ласијеве земље. Ново примирје склопљено је у августу, замкови су сада били под контролом људи блиских Јовану. Још важније је било то што је Лонгшамп признао Јована за Ричардовог наследника, а не Артура²⁸.

И овај пут, примирје није дуго трајало. Џефри, незаконити син Хенрија II и онедавно надбискуп Јорка, прешао је Канал и искрцао се у Довер септембра 1191, уз подршку Јована, иако је и њему било забрањено да се врати у Енглеску на период од три године. Одмах по пристизању, склонио се у оближњи манастир²⁹. Канцеларови људи опколили су манастир и после пет дана, насилно су ухапсили бискупа и одвели у замак Довер, чији је кастелан био Лонгшампов зет.

²⁷ *King John Treachery and Tyranny*, 76-79; *Richard and John: Kings at war*, 132-134

²⁸ *The Maligned Monarch*, 48-49; *King John and the Road to Magna Carta*, 65-66

²⁹ *The Annals of Roger de Hoveden* vol. II, 228-229

Овај инцидент изазвао је велико незадовољство међу свештенством и народом. Поступање према надбискупу Јорка, пробудило је сећање на Томаса Бекета. Хју, бискуп Линколна, екскомуницирао је кастелана Довера. Јован, али и народ широм Енглеске, захтевали су ослобођење надбискупа. Лонгшамп је морао да га ослободи³⁰.

Јовану је одговарала ова ситуација. На његов позив противници Лонгшампа, окупили су се на састанку на Лодонском мосту (Loddon Bridge) код Рединга на Темзи, 5. октобра. На састанку су присуствовали многи бискупи и барони. Они су потом кренули ка Лондону. Вилијам де Лонгшамп, страхујући за свој живот, утврдио се у Лондонској кули.

На састанку у цркви св. Павла 5.10. надбискуп Руена, позивајући се на овлашћења која је добио од краља, збацио је Лонгшампа са дужности. На његово место дошао је надбискуп Руена, који је више одговарао баронима. Јован је проглашен за „врховног управника целог краљевства“. Он је владао заједно са надбискупом Кутансом, који је био јустициар (justiciar). Јован је проглашен и за Ричардовог наследника. На овом састанку, Лондон је добио привилегије комуне, што је подразумевало право на самоуправљање преко градоначелника и елдермана, који би одговарао краљу без посредства барона. Грађани Лондона су из захвалности положили заклетву Јовану, а затим су сви положили заклетву оданости краљу Ричарду.

Лонгшамп је покушао да прерушен напусти Енглеску, али је ухваћен и заробљен. Јован га је помиловао 29. октобра, и он је ускоро отишао у Француску. Из сукоба са Лонгшампом, Јован је изашао као победник.³¹

На походу ка истоку дошло је до разилажења између Ричарда и француског краља Филипа. Разлог њиховог сукоба био је Ричардов брак са Беренгаријом, ћерком краља Наваре. Овај потез разљутио је Филипа, чија се сестра Алиса требала удати за енглеског краља. Француски краљ напустио је Свету земљу и крајем 1191. вратио се у своје краљевство са циљем да умањи Ричардову моћ у Европи. Он је видео да му Јован може бити корисни савезник у овом плану. Зато му је понудио да ожени Алису. То што је Јован био ожењен, није представљао проблем, пошто је ионако надбискуп Кантерберија овај брак прогласио неважећи због блиског крвног сродства. У Јовановом

³⁰ *The Malignd Monarch*, 49-50

³¹ *King John and the Road to Magna Carta*, 67-70

плану да пређе у Нормандију и придружи се Филипу II, спречила га је молба његове мајке, краљице Елеоноре³².

Јован је наставио да јача своју моћ у Енглеској. Он је своје поседе увећао, добивши Волингфорт и Виндзор.

Вилијам де Лонгшамп није одустао од наде да се врати на свој положај. Он је контактирао Јована и понудио му велику суму новца, ако му овај помогне. Јован је ово прихватио, видевши у овеме шансу да смањи моћ надбискупа Руена. У Лондону је сазван састанак. На том састанку Јован је затражио мито како не би помогао Лонгшампу. Немоћни барони и надбискуп морали су да му га дају. Лонгшамп се није дуго задржао, и априла 1192. морао је по други пут да напусти Енглеску³³.

Јован за време Ричардовог заробљеништва

Наредних девет месеци у Енглеској је било мирно. Нешто пре Божића, краљ Ричард је заробљен при повратку са истока.

Ричард није успео да поврати Јерусалим. Његов крсташки поход завршио се мировним споразумом склопљеним са султаном Саладином. По том споразуму хришћани су задржали градове Јафу и Акру и право да као ходочасници обилазе Јерусалим. Октобра 1192. кренуо је кући. На Јадрану је доживео бродолом и морао да се искрца у Фурландији и затим крене североисточно кроз Аустрију. Леополд, војвода Аустрије, које је на крсташком походу претпрео увреде од енглеског краља, заробио је Ричарда крајем децембра у близини Беча.

Фебруара 1193. одлучено је да ће Ричард бити у притвору на двору цара Хајнриха VI. Одлучено је и да ће цена откупа бити 100 хиљада марака, а та сума ће бити подељена између цара и аустријског војводе³⁴.

Право откупа није важило само за краљевог брата и Енглеску. Први којег је цар Хајнрих обавестио о заробљеништву енглеског краља био је Филип II³⁵.

³² *King John Treachery and Tyranny*, 83-85

³³ *The Maligned Monarch*, 53-55

³⁴ *Исто*, 56, 65-66

Јовану је одговарала вест о Ричардовом заробљеништву. Француски краљ понудио му је исто што и прошле године- да Јован постане господар свих Ричардовиј континенталних поседа и брак са његовом сестром Алисом. Енглески принц прихватио је ову понуду не обраћајући много пажње на претње савета да ће му одузети поседе. Ни претње краљице Елеоноре нису га зауставиле. Средином јануара 1193. прешао је Канал и стигао у Нормандију.

У Алансону састао се са баронима и сенешелом Нормандије. На састанку им је понудио своју помоћ у одбрани од Филипа II, ако га заузврат признају за господара и ако му положе заклетву. Племићи Нормандије одбили су да ово учине. Јован је потом отишао у Париз и састао се са краљем Филипом. Тамо му је положио заклетву за све његове континенталне поседе, затим је пристао да ожени Алису и да француском краљу да Вексин и Жизор. Филип је обећао да ће учинити све што је у његовој моћи, да помогне Јовану да освоји енглеску круну. Принц се потом вратио у Енглеску уз пратњу страних најамника³⁵. Његов покушај да за савезника добије шкотског краља Вилијама Лава, завршио се безуспешно.

Елеонора Аквитанска и надбискуп Кутанс подигли су војску ради одбране југоисточне обале. Јован је отишао у Лондон, захтевајући од Кутанса и осталих јустициара да му предају своја овлашћења, тврдећи да је Ричард мртав. Иако су били у тешком положају, они му нису веровали и одбили су његов захтев.

Ричард је имао велику подршку у народу. Заклетве верности су положене заробљеном краљу, а Кутанс, епископ Цефри и Пусе кренули су на Јованове замкове. Трупe енглеског принца биле су опкољене у Виндзору и Тикхилу. Витезови су чували енглеску обалу, тако да је инвазија Филипа II била онемогућена.

Априла 1193. стигао је делегат од самог краља Ричарда. Хуберт Валтер, бискуп Солзберија и нови надбискуп Кантерберија. Њега је послао краљ да осигура да новац за његов откуп буде прикупљен за цара Хајнриха. Сакупљање 100 хиљада марака није био лак задатак, поготово у земља која је у грађанском рату. Иако су Виндзор и Тикхил били пред предајом примирје је склопљено до јесени. Јован је предао Волингфорт и Виндзор, али је задржао Тикхил и Нотингем. Волингфорт и Виндзор преузела је Елеонора, а они би били враћени Јовану уколико се Ричард не врати.

³⁵ *The Annals of Roger de Hoveden* vol. II, 278-279

³⁶ *Исто*, 286-287

Француски краљ није одустао од наде да преузме заробљеништво над Ричардом. Да би спречио његов састанак са царем, Ричард је морао да пристане на повећање откупнине за још 50 хиљада.³⁷

Сакупљање овог новца није био лак посао. Порез на имовину био је повећан и за свештенство и за лаике. Црквено посуђе било је заплењено, а Цистерцитима је одузета вуна. Ради сакупљања новца отворена је додатна благајна. Они коју су подржавали Јована у побуну новчано су кажњавани. Положаји су продавани по много вишим ценама³⁸.

Планови Филипа и Јована нису били заустављени. Ричард је у нади да ће их раздвојити, обећао да ће сви поседи његовог брата бити враћени уколико он обнови заклетву. Јован је пристао, али његов углед је тада био умањен, и кастелани у Нормандији нису хтели да му предају замкове, чак ни кад им је показао Ричардова наређења. Љут, он одлази код краља Филипа.

Тамо је јануара 1194. потписао у којем је обећао делове Анжујског царства француском краљу. Обећао му је Нормандију источно од Руена. Такође му је обећао и Водреј, Вернеј, Евре, као и замкове Мулен, Бонмулен, Вендом, Тур, Азе ле Ридо, Амброаз, Монбазон, Монришар, Лошел и Шатијон сир Ендр. Јованова мржња према Ричарду била је толико велика да је био спреман да уништи Анжујско царство³⁹.

У Енглеској је до краја 1193. прикупљен већи део новца намењеног за откуп. Цар Хајнрих је био задовољан и пристао је да пусти Ричарда 17. јануара 1194. године.

Филип и Јован морали су брзо да реагују. Они су цару упутили предлог да му плате 100 хиљада марака ако задржи Ричарда до јесени или да му плаћају сваки месец све док он држи енглеског краља као заробљеника. Понудили су му такође, да исплате 150 хиљада марака ако им преда Ричарда или бар да га држи још једну годину. У овоме нису имали значајнијег успеха⁴⁰. Цар је одложио ослобађање за пола месеца.

Краљица Елеонора, надбискуп Кутанс, Вилијам Лонгшамп (који је враћен на положај канцелара) и бискуп Бата дошли су Немачку да преговарају са царем. Коначно, Ричард

³⁷ *King John Treachery and Tyranny*, 89-91

³⁸ *The Oxford History of England: From Doomsday Book to Magna Carta 1087-1216*, Edited by Austin Lane Poole, Oxford 1975, 386

³⁹ *Richard and John: Kings at war*, 234-237

⁴⁰ *The Annals of Roger de Hoveden* vol. II, 305-306

је пуштен 4. фебруара 1194. после једне године и шест недеља заробљеништва. Месец дана касније стигао је у Енглеску.

За то време Јован и Филип још једанпут су напали Нормандију и освајали тамошње замкове.

Пре него што је краљ стигао у Енглеску, велико Веће и надбискуп Кантерберија Хуберт Валтер, конфисковали су Јованове поседе и екскомуницирали принца. Већина његових кастелана одмах се предала. Једино је Нотингем пружао отпор, док сам краљ није дошао 28. марта. Три дана касније одржано је веће у овом замку. На њему је Ричард изрекао пресуду за свог брата, оптуживши га да је је упркос заклетви отимао замкове, уносио неред и сарађивао са непријатељским краљем. Принцу је дат рок од четрдесет дана да се појави, у супротном изгубиће сва права на краљевство⁴¹.

Док се чекало да се принц појави, Ричард је обавио своје друго крунисање у Винчестеру 17. априла.

Јован се није појавио на време. Краљ Ричард је 12. маја, два дана по истеку рока, прешао Канал и стигао у Нормандију, како би повратио изгубљене поседе. Његов брат је сада био спреман да га види. Посредник је била њихова мајка Елеонора. Јован је дошао пред свог брата у Лизјеу и пао пред његове ноге, молећи за милост. Ричард му је опростио рекавши, према биографији Вилијама Маршала, да је Јован само дете који је заведе лошим саветима злих људи⁴².

Иако му је краљ опростио, Јован још годину дана није повратио контролу над својим поседима. То га је много коштало, и финансијски и у погледу његовог угледа.

Јован је, у жељи да покаже захвалност свом брату, стао на чело значајног дела краљеве војске и напао Евре, у источној Нормандији, који држале трупе француског краља. Он је побио тамошњи гарнизон, а потом објавио да је освојио град у име енглеског краља. Овај поступак повећао је његов репутацију издајника. Разљућен, Филип II је повратио и опљачкао град у знак одмазде.

Ричард је у то време ратовао на југу и враћао изгубљене територије у Турени и Аквитанији. Јован је остао у Нормандији држећи Вудерил у опсади. Бесан јер је губио

⁴¹ *King John Treachery and Tyranny*, 91-92

⁴² *The History of William Marshal*, 136

на југу, француски краљ напао је Јована на северу, затим је разбио његов опсаду и приморао принца да бежи⁴³.

Примирје је склопљено до новембра 1195. године. По њему Филип је задржао Вудерил, Жизор, Вексин, док је Ричард добио право да обнови само четири од многих замкова које је француски краљ порушио.

Иако није имао неки очевидни резултат, Јованови војни успеси приказани су позитивно код хроничара, хвалећи његову верну борбу против Филипа.

Маја 1195, годину дана након измирења, Ричард је вратио Јовану земље и титуле. Грофовију Моргаин, ерлдом Глочестер и годишњу плату од 2 хиљаде фунти. Краљ му међутим, није повратио замкове. Очигледно је Ричардово поверење у њега било ограничено.

И поводом питања наследства, Јованови изгледи су се побољшали. До сада је било готово очигледно да Ричард неће имати деце. Са друге стране, као потенцијални наследник стајао је Артур од Бретање. Краљ је 1196. хтео да се позове на своје традиционално право старатељства над младим војводом. Његова мајка Констанс киднапована је на пута ка краљевом двору. Племићи Бретање оптужили су за ово краља енглеске и одбили да му предају Артура, а потом и затражили помоћ од Филипа II. Ричард је на то напао Бретању и сломио сваки отпор, али није успео да дође до свог братанца, који је већ био на двору француског краља. Он није могао да учини Артура својим наследником, ако је млади војвода Филипов савезник. Јован је тако доспео у први план по питању наслеђа престола⁴⁴.

Овај чин Филипа II био је повод за нови рат. Лета 1196. Ричард је прешао у Француску. Пошто је освојио Нонанкорт, кренуо је ка Омалу. Тамо је доживео један од најтежих пораза у свом животу. Филип је повратио Нонанкорт, а Ричард је потом рањен стрелом из самострела. Јован је, са друге стране, имао војних успеха. Он је освојио замак Жумијеж (Jumièges).

Наредне 1197. године, Јован је продро на француску територију до Бовеа, северно од Париза. Том приликом био је у пратњи Меркадија, лидером најамника из Брабанта, озлоглашених широм Европе по свирепости и разарању. Заједно су напали Бове и

⁴³ *King John Treachery and Tyranny*, 107-108

⁴⁴ *Исто*, 108-109

зарабили његовог ратоборног бискупа Филипа од Дреа, иначе рођака Филипа II и многе витезове. Истог дана заузео је и разорио бискупов замак Мили. Ричард је био и више него задовољан.⁴⁵

Септембра 1196. године Ричард је писмом овластио Јована да, у случају његове смрти без наследника, не склапа мир са краљем Француске, без сагласности са Балдуином IX, грофом Фландрије (који је касније постао први Латински цар у Константинопољу) и одскора савезником енглеског краља. У случају смрти грофа Балдуина, Јован се мора имати сагласност грофовог брата и наследника. Ово је први пут да је Ричард прећутно признао Јована за свог наследника.

Месец дана касније, 16. октобра, Јованов положај као Ричардов наследник, потврђен је још једанпут. У повељи коју издаје Јован, у име свог брата краља Енглеске, поводом размене дворца између њега и надбискупа Руена. У листи сведока појављују се најзначајнији људи краљевства, пре свега Хуберт Волтер, Вилијам Маршал, Вилијам де Хуме констабл Нормандије⁴⁶.

Јован је имао војних успеха и наредне, 1198. године, када је освојио и запалио Нубург.

Почетком 1199. Ричард је нанео Филипу тежак пораз код Жизора. Тада се француски краљ покушао да унесе раздор међу браћом. Он је обавестио Ричарда да је Јован прешао на његову страну и да ће му послати документе потписане од стране Јована који то потврђују. Ричард имао мало поверења у Јована и он је поверовао француском краљу, а потом је и одузео све земље свом брату. Јован како би одбранио свој углед, послао је на двор француског краља два витеза да по сваку цену бране његову невиност. На француском двору нико није прихватио њихов изазов и Ричард је то протумачио као доказ Јованове невиности⁴⁷.

Краљ Ричард се упутио 15. марта ка Аквитанији како би се обрачунао са тамошњим побуњеним виконтом Лиможа, Аимаром и његовим сином Гијом⁴⁸. Заједно са Меркадијем опсео је виконтов замак Шалус- Шаброл, јужно од Лиможа. Овај замак бранио је гарнизон од четрдесет људи и исход опсаде био је унапред предодређен.

⁴⁵ *Richard and John: Kings at war, 259-260; The Maligned Monarch, 76-77; The Annals of Roger de Hoveden vol. II, 396*

⁴⁶ *King John and the Road to Magna Carta, 79-81*

⁴⁷ *The Annals of Roger de Hoveden vol. II, 429-431, 451-452*

⁴⁸ Иако је према речима Роџера од Ховдена, Ричард напао виконта јер овај није хтео да му да му у целости да злато које је пронашао, већ је хтео да га подели са краљем

Предвече 29. марта погођен је стрелом у раме. Краљ тада није носио оклоп. Ова рана је била тешка, али не и смртоносна. Међутим хирург није успео у потпуности да извади стрелу, рана се потом инфицирала и створила гангрену. Док је он лежао, његова војска је заузела замак. Краљ Ричард преминуо је 7. априла поред своје мајке, која је била уз свог вољеног сина током његових последњих дана. Као и краљ Хенри, сахрањен је у манастиру Фонтевро⁴⁹.

Пред смрт, Ричард је одабрао Јована за свог наследника. Овај избор више је одговарао англо-норманским баронима од Артура, савезника француског краља и лидера страног, бретонског племства. Значајна за Јована, била је и подршка његове мајке Елеоноре Аквитанске.

У тренутку Ричардове смрти, Јован је био у Бретањи у друштву свог братанца Артура. Ово може да значи да је Јован имао неке планове са краљевим непријатељима.

Када је чуо вести о краљевој смрти, одмах се упутио у Шинон, где се налазила анжујска благајна. Тамо је обећао да ће поштовати последњу вољу свога брата, као и да ће очувати права и обичаја људи којима ће владати. Присутни су га потом признали за краљевог наследника.

Са друге стране, када је бретонско племство сазнало за Ричардову смрт, стали су уз Артура, а затим заузели Анже. Тамо је племство Анжуа, Мена и Турене, признало дванаестогодишњег Артура за владара.

Они су потом наумили да заробе Јована и тако обезбеде престо за свог преставника. Јован је био у Ле Ману када је сазнао да је Филип напао Нормандију и заузео Евре. Француски краљ, са једне, а Бретонци са друге стране, упутили су се сада ка Ле Ману. Јован је успео да побегне из града током ноћи, само неколико сати пре него што су они ушли у град. У Ле Ману је Филип признао Артуру право на Анжу, Мен и Турену, ако му он заузврат положи заклетву. Осим неколико замкова у долини Лоаре, Анжу је био изгзбљен⁵⁰.

Јован је успео да стигне у Нормандију, где га је тамошње племство дочекало са добродошлицом. Надбискуп Руена, Валтер де Кутанс, положио га је за војводу Нормандије 25. априла.

⁴⁹ *Richard and John: Kings at war*, 274-277

⁵⁰ *King John Treachery and Tyranny*, 111-113

Док је боравио у Нормандији, сазнао да су по Ричардовој смрти, у Енглеској избили немири. Јован је послао Хуберта Валтера и Вилијама Маршала да сузбију ове нереде, док он покушава да поврати Анжу. У међувремену, Бретонци и Французи напустили су Ле Ман. Јован га је потом заузео, и желећи да казни становништво, порушио његове зидове и замак, као и заробио најугађеније становништво. Ту се вероватно срео са Елеонором, која је водећи Ричардове плаћенике, разарала анжујске земље претећи великашима који јој се противе. Потом се упутила ка југу, да осигура Аквитанију, док је Јован пошао ка Енглеској.

Ситуација у Енглеској била је напета. Хуберт Валтер и Вилијам Маршал затекли су многе бароне и бискупе како опремају своје замкове војском и намирницама. Они су одлучили да сазову састанак у Нортемптону на којем би присуствовале особе под „сумњом“, тј. углавном они који су учествовали у рушењу Јованове побуне против краља и за то били награђени. Сада су се они плашили да би их промена владара могла коштати поседа. Надбискуп, Вилијам Маршал и јустициар Џефри фиц Питер, обећали су им у Јованово име да ће њихови поседи остати нетакнути, ако му буду били верни. Задовољни обећањима истакнутих личности, они су прихватили њихове услове⁵¹.

Јован је стигао у Енглеску 25. маја када се искрцао код Шорхема, у Сасексу, и одмах се упутио ка Лондону, где је два дана касније планирано његово крунисање.

Прве године Јованове владавине

Јованово крунисање одржано је 27. маја 1199. године у Вестминстерској опатији.

Крунисање је припремљено на брзину, што није било неуобичајено. Од кад су Нормани увели представу да самим чином крунисања неко постаје краљ, претенденти за енглески престо крунисани су првом могућом приликом.

Надбискупи, бискупи, ерлови, барони присуствовали су крунисању. Хуберт Валтер, надбискуп кантерберијски, обавио је чин миропомазања, а потом је поставио круну на Јованову главу. Новокрунисани краљ се заклео да ће поштовати и бранити цркву, да

⁵¹ Исто, 113-115

неће доносити лоше законе, а да ће уместо њих доносити добре и да ће доносити правду својим поданицима⁵².

После крунисања одржан је банкет за присутне. Том приликом Вилијам Маршал проглашен је ерлом Пемброка, а Џефри фиц Питер ерлом Есекса, док је Хуберт Валтер проглашен канцеларом. Након банкета присутни барони положили су заклетву новом краљу⁵³. Јован, од детињства прозван Без земље, постао је краљ Енглеске.

Пре него што је стигао у Енглеску, шкотски краљ Вилијам Лав затражио је Нортумберланд и Кумберланд од Јована, земље које је поседовао до владавине Хенрија II, и тада би га признао као краља, а у случају да одбије, он је спреман за их сам узме силом. Јован није имао намере да препусти ове ерлдоме шкотском краљу, нити је имао времена да чека напад Шкота. У том тренутку он је спремао војску да пређе Канал. Вилијаму де Стутевилу поверио је одбрану севера, као и поменуте ерлдоме са замковима на управљање. Претње Вилијама Лава показале су се празним и није дошло до његове инвазије. Пошто је обезбедио Енглеку, Јован се упутио ка Шорхему, одакле је испловио 20. јуна.

За време његовог нормански племићи нападали су упоришта Артура у Тур, али нису успели да учине ништа значајно. Када је Јован стигао у Руен, Филип је већ био у Нормандији. Обојици је требало времена да осмисле своје даље планове, тако да је договорено примирје на осам недеља, до 16. августа⁵⁴.

Јован је наследио велику Ричардову војску, коју је преминули краља намеравао да употреби против Филипа. Поред тога, он је наследио и савезнике свога брата. Многи грофови прешли су на његови страну, међу којима грофови Фландрије, Булоња, Бара.

Елеонора Аквитанска је недуго затим објавила да је Јован њен наследник у Аквитанији, изричито одбацујући Артурово право.

Као могући савезник појавио се и Отон IV, син Јованове сестре Матилде, који му је обећао подршку.

По истеку примирја, два краља су се састала 18. августа да преговарају. Пошто Јован није хтео да се одрекне територија у корист Артура, сукоб је настављен.

⁵² *Roger Of Wendover's Flowers Of History*, Vol. II, Translated by J.A. Giles, London, 1849, 180-181; *King John Treachery and Tyranny*, 114-116

⁵³ *The Maligned Monarch*, 88-89

⁵⁴ *Исто*, 89-91

Вилијам де Роше, лидер Артурове војске и сенешел Анжуа, проценио је да рат иде у корист Јована и желео је да промени страну. Изговор за то пронашао је у Филиповом освајању и разарању замка Балон⁵⁵. Роше је тврдио да је то Артуров замак, тражећи објашњење од француског краља, на шта је Филип одговорио да ће са освојеним замковима чинити шта му је воља.

Он је током ноћи дошао до Јовановог кампа, тражећи пријем код краља. Роше је обећао да ће прећи на његову страну, као и да ће му довести Артура и његову мајку Констанс. Енглески краљ је пристао на ову понуду.

Јован је потом напао француског краља док је овај опседао Лавардин, изненадивши га и приморавши га да бежи из Мена. Пре него што је отишао, поверио је Артура о Констанс на старање Вилијама Роша, не знајући за његов договор са Јованом. Неколико дана касније, 22. септембра, Вилијам Рош дочекао је Јована у Ле Ману, предавши му Артура, као што је и обећао.

Јованова победа била је кратког века. Артур и Констанс били су обавештени да Јован планира да их зароби, иако им је обећао да ће са својим братанцем бити „у пријатељству“. Имајући у виду Јованову репутацију као издајника, они му нису поверовали. Током ноћи они су напустили град и упутили се ка Анжеу. Након тога дошли су до Тура, где их је примио Филип Август⁵⁶.

Током је склопљено је ново примирје уз посредство папског легата, кардинала Петра од Падове. Примирје би трајало до јануара, када је склопљен трајнији мир.

Два краљ састала су се јануара 1200. године код Лез Анделија. Договорили су се да се Луј, син и наследник краља Филипа, ожени Бланшом, ћерком Јованове сестре Елеоноре и Алфонса VIII од Кастиље. Као мираз, Јован се одрекао градова у Нормандији које је Филип освојио након Ричардове смрти, град и грофовију Евро и обећао да ће исплатити 20 хиљада марака (30 хиљада по Роцеру Ховдену). Француски краљ обећао је да неће више подржавати Артура. Потом је признао Јовану право на Анжу, Мен и Турену. Јован је положио заклетву за ове грофовије, али и Нормандију. Он је обећао и да неће више подржавати Отона IV. Мир је потписан 22. маја 1200. у Ле Гулеу, том приликом

⁵⁵ *Richard and John: Kings at war*, 281-282

⁵⁶ *King John Treachery and Tyranny*, 118-120

Артур је положио заклетву свом стрицу за Бретању. Након склапања мира, уследило венчање Луја и Бланше⁵⁷.

Губитак Нормандије

Није прошло много времена, до венчања самог краља. Јован је оженио Изабелу од Глочестера 1189. године, вероватно на Ричардово инсистирање. Тадашњи надбискуп Кантерберија одбио је да призна тај брак због блиског крвног сродства. У том се браку није родило ниједно дете. Јован је дуже време планирао да се разведе. Изабела није крунисана заједно са њим, маја 1199. Те године је убедио бискупа Нормандије да поништи брак, али део свештенства то није хтело да призна. Током лета 1200. боравио је у Аквитанији, где је од локалних бискупа затражио развод. Ни сама Изабела није се овоме противила.

Јован је имао добре политичке разлоге за развод. Он је тражио савезнике за будуће ратове са Филипом. Добра прилика указала се на југу, у ћерки португалског краља. Јован је јуна 1200. послао посланство у Португал. Ипак ово је било само скретање пажње са његових правих планова. У тајности он је планирао да се другде ожени.

Крајем јула или почетком августа, гроф Ангулема отео је своју ћерку од њеног вереника Хуга Лизињанина. Према биографији Вилијама Маршала, Хуго који је тада путовао са Јовановим двором, отишао је у бесу, знајући да је отмица у ствари завера. Био је у праву, јер се Јован оженио са Изабелом од Ангулема 24. августа. Млада је тада имала дванаест година.

Овај брак имао је смисла, јер би заштитио своје јужне границе, а и ограничио успон Хуга Лизињанина, чија је моћ расла.

Почетком октобра Јован и Изабела прешли су у Енглеску, где су заједно крунисани 8. октобра у Вестминстерској опатији⁵⁸.

⁵⁷ *The Malignd Monarch*, 93-97

⁵⁸ *King John Treachery and Tyranny*, 123-125

Наредног месеца сусрео се са шкотским краљем Вилијамом у Линколну и успео добити од њега полагање заклетве. При том, одложио је решење проблема спорних ерлдома за другу прилику.

Лизињанин је тих месеци мировао, очекујући од краља надокнаду за претрпљену увреду. Пошто до ње није дошло, он је отпочео побуну. Првих месеци 1201. године пљачкао је краљеве замкове у Аквитанији. Придружио му се његов ујак Жофроа Лизињанин, познат по својој војној вештини. Ускоро је цело племство Поатуа стало на његову страну. Елеонора Аквитанска, која је боравила у Фонтевроу, писала је свом сину тражећи помоћ.

Јован је наредио својим чинивницима да Лизињанину заплене грофовију Ла Марш. Хуговом брату, Ралфу, одузео је грофовију Е (Eu) у Нормандији. Овај потез изазвао је незадовољство Ралфа Лизињанина, који није учествовао у побуни свога брата.

Краљеви противници жалили су се Филипу Августу за неправедан однос према њима. Француски краљ је иступио као помирител. Он је убедио Лизињанина да обустави нападе, и позвао Јована да се састане са њима на граници са Нормандијом. Два краља обновила су своје обавезе из прошлогодишњег мира. Јован је вратио поседе Ралфу и обећао да ће бити праведан према осталим Лизињанима.

Јован је имао у виду другачији облик правде. Оптужио је Лизињане за издају, и позвао их на судски дуел, стари, али легалан начин решавања судских спорова. Они на ово нису пристали и поново су затражили помоћ од Филипа Августа.

Француски краљ инсистирао је на поштеном суђењу и Јован је то прихватио, али је одуговлачио да одреди дан суђења.

До почетка 1202. још није дошло до суђења. Марта те године, два краља су започели преговоре. Филип је инсистирао да Јован дође у Париз и одговара за своје непоштовање. Преговори су трајали данима, и на крају је енглески краљ пристао да се појави у Паризу 28. априла и да преда два замка као знак сигурности, али Јован није учинио ни једно ни друго.

Јован је у одсуству проглашен за непослушног вазала и његове земље су одузете⁵⁹.

⁵⁹ Исто, 125-127

Филип је произвео Артура у витеза и дао му све земље одузете од Јована, осим Нормандије коју је намеравао да задржи за себе. Он је затим напао Нормандију и разорио замак Бутавон и освојио многе пограничне градове.

Јован није имао уз себе савезнике из прошлог рата. Гроф Фландрије био је заузет припремама за нови крсташки рат, док је гроф Булоња стао на Филипову страну.

Петнаестогодишњи Артур и његова војска заједно са Лизињанима и њиховим присталицама из Тура марширао је ка долини Лоаре и југу. Упад Артура у долину Лоаре уплашио је Елеонору Аквитанску да би је могли заробити. Она је послала писмо свом сину тражећи помоћ. Јован је водио своју војску плаћеника великом брзином. За два дана прешли су 130 километара и изненадили своје непријатеље. Артур и Лизињани су за то време опколили Елеонору у замку Мирабо. Војска бретонског војводе није могла изржати напад енглеског краља. У рано јутро 1. августа краљ Јован их је у опколио и нико од значаја није успео да побегне. Заробио је Артура, Хуга и Жофроу Лизињанин, многе племиће и витезове. Била је то највећа победа у Јовановом животу⁶⁰.

Филип, који је у то време опседао Арк у Нормандији, био је изненађен. Он се одмах прекинуо опсаду и упутио ка југу у нади да поправи ситуацију, али Јован је већ отишао на север, парадирајући са својим заробљеницима кроз Француску.

После битке дошло је до разлаза између Јована и сенешела Анжуа, Вилијама де Рошеа, можда најзаслужнијег човека за победу код Мирабоа. По њиховом договору де Роше је требало да одлучи о судбини Артура, али Јован није имао намере да испоштује тај договор. Он је држао братанца заробљеног у Фалезу, у Нормандији. Де Роше је напустио краљев двор и убедио Аимерија од Туара да учини исто.

Јован је ослободио заробљене Лизињане под условом да му положи заклетву верности. Они су то и учинили, али су је одмах прекршили и прикључили се Рошу.

Де Рошеу су се прикључили бретонски племићи, чију је земљу Јован напао нешто раније и разорио многе градове. Потом, њима су се прикључили племићи из Анжуа, Мена и Турене, чије је градове Јован такође запалио. Они су у октобру освојили Анже и Тур. Оно што је њих стварно разљутило био је нестанак Артура⁶¹.

⁶⁰ *Richard and John: Kings at war*, 303-304; *The Malignant Monarch*, 115-116

⁶¹ *Richard and John: Kings at war*, 304-305; *King John Treachery and Tyranny*, 148-149

Према речима Ралфа од Когешала, Јован је на наговор својих савезника послао људе да ослепе и кастрирају Артура. Хуберт де Бурж, кастелан Фалезеа, одбио је да допусти краљевим да то учине, верујући да је Јован донео ту одлуку исхитрено. Кастелан је онда објавио да је Артур преминуо, надајући се да ће тако смирити Бретонце. Ово их је само још више разљутило, па је Хуберт објавио да је Артур ипак жив, али му нико није веровао.

Почетком наредне 1203. Јован је дошао у Фалезе. Тамо је позвао Артура к себи. Он је свом братанцу обећао велике почести ако напусти Филипа и призна њега, Јована, за свог господара. Прихватање ове понуде, убедило би де Рошеа и Бретонце да прекину побуну.

Артур није хтео да прихвати никакве почести од свога стрица. Он је затражио Енглеску и све њене територије, које му припадају по праву наследства. Док год му краљ не учини ово, они никада неће бити у миру. Јован је наредио да одведу Артура у Руен, где ће бити будно чуван. Недуго потом, Артуру се губи сваки траг⁶².

Јован је био оптуживан за убиство свог братанца. У једном писму из 1216. године, Филип Август пише да је Јован осуђен од стране високог суда Франсуске за убиство Артура и да му се одузима сво власништво. У то време је настала и песма Вилијама Бретонца, по којој је Јован лично убио Артура и бацио његово тело у Сену⁶³.

Крајем априла, Филип је спојио војску са побуњеницима, и освојио Сомир. Затим се окренуо ка Аквитанији, заштићен територијама побуњеника које су делиле њега и Јована у Нормандији.

Незадовољство према Јовану међу његовим вазалима, ширило се ка северу, ка Нормандији. Гроф Алансона прешао је на Филипovu страну.

У Нормандији је од раније владали незадовољство Ричардовим финансијским изнуђивањем. Оданост Јовану доводила је непријатељске војске на њихове територије. Када је француски краљ ратовао са енглеским, он није напао Енглеску, већ Нормандију. Ни сам краљ није имао поверења у своје нормандијске вазале, па се сличио најамничком војском. Краљеви најамници узнемиравали су становништво, не поштујући њихову имовину и третирајући њихову земљу као окупаторска војска.

⁶² *King John Treachery and Tyranny*, 149-153; *Roger Of Wendover's Flowers Of History*, Vol. II, 205

⁶³ *The Maligned Monarch*, 126

Када су племићи Анжуа, Мена и Поатуа отишли у Париз да положи заклетву Филипу Августу, Јован је био спреман да преговара. Он је послао Вилијама Маршала да о томе обавести Филипа, али француски краљ није имао намеру да преговара када је рат ишао у његову корист.

Крајем августа 1203. Филип је окупио велику војску и напао Шато- Гејар (Château Gaillard), тврђаву коју је саградио Ричард пред крај своје владавине и који је представљао симбол моћи Анжујског царства над Француском⁶⁴.

За то време Јован је био у Руену. Он је послао Вилијама Маршала да током ноћи нападне француски камп. Његов упад је у почетку био успешан, али су га Французи приморали да бежи.

Током септембра Јован је напустио Руен и упутио се ка Бретањи у нади да ће при претњи својих савезника, француски краљ напустити опсаду, као што га је битка код Мирабоа одвукла од Арка прошле године. Јован је опустошио Бретању и уништио Дол и Фужер. Филип јесте напустио опсаду, али само да би опсео други град, Радепон, који се налазио 30 километара од Руена. Овај град је пао средином септембра.

Како се зима примицала опседенима у Шато- Гејару постајало је све теже. Мањак хране довео је до опште глади. Људи су били приморани да једу лишће и корење.

Јован је јесен проводио путујући по Нормандији, тражећи неку помоћ за борбу против Филипа. Куд год да је отишао пратио га је страх од издаје. Краљ је одлучио да мора да оде у Енглеску. Рекавши норманским баронима да иде по појачање, он је испловио почетком децембра. Мало ко је веровао да ће се вратити⁶⁵.

Браниоци Шато- Гејара, предвођени Роцером де Ласијем, издржали су целу зиму, чекајући појачање од краља. Јован је по доласку у Енглеску сазвао веће племића и бискупа, тражећи војну и финансијску помоћ. Они су му то и одобрили. Затим је од својих Ирских поданика затражио исту помоћ. Међутим, како је зима одмицала, постало је јасно да ће опсада попустити.

Крајем фебруара Филип се вратио под градом у намери да га освоји директним нападом. Град је пао 6. марта 1204. године.

⁶⁴ Исто, 134-137

⁶⁵ *The Malignant Monarch*, 139-141; *King John Treachery and Tyranny*, 26-28

Веће које је одржано у Лондону крајем марта послало је амбасадоре француском краљу у нади да ће склопити мир. Амбасадори су били најугледнији људи Енглеске, предвођени Хубертом Валтером и Вилијамом Маршалом; али, преговори су били безуспешни, Филип није хтео да прекине рат.

Одмах по завршетку састанка, француски краљ је отпочео нову инвазију на Нормандију. Фалез, родно место Вилијама Освајача, пало је после једне недеље, након што су најамници који су били задужени за одбрану променили страну. Каен се предао без борбе. Скоро цело војводство пало је под нападима француског краља. Племићи Нормандије почели су да му прилазе, тражећи мир.

И одбрана Руена, почела је да слаби. Питер де Преу, задужен за одбрану града, склопио је примирје са Филипом 1. јуна. По договору он ће предати град, ако појачање од Јована не дође за 30 дана. Како никаква помоћ није пристизала, Питер де Преу предао је град 24. јуна. Убрзо су се предала и остала утврђења. Нормандија је била изгубљена⁶⁶.

Филип је током августа и септембра освајао Анжујске поседе у долини Лоаре- Ниор, Лодун, Тур, Поатје, а наредне године и тврђаве Лоше и Шинон. До краја лета све што је остало од Јованових континенталних поседа била је Гаскоња и лука Ла Рошел.

После пада Руена, Јован је спремао одбрану Енглеске од француске инвазије. Велико веће је одлучило да сваки Енглеz старији од дванаест година, био племић или обичан човек, морао положити заклетву верности краљу. Био је то његов начин да смањи зависност од барона. До француске инвазије није дошло. Тада се указала прилика за повратак прекоморских територија.

Он је знао да не може отпочети повратак изгубени земаља са севера, где има малу подршку, већ са југа.

Инвазије Гаскоње од стране Алфонса VIII од Кастиље, иако је била неуспешна, приморала га је да припреми војску за нови рат. Циљ је био Поату. Прва експедиција из маја 1205. је одложена. Највећи противници били су Вилијам Маршал, који је био вазал Филипов за његове поседе у Нормандији, и Хуберт Валтер⁶⁷.

⁶⁶ *King John Treachery and Tyranny*, 53-58

⁶⁷ *King John and the Road to Magna Carta*, 134-144

Друга експедиција отпочела је јуна 1206. године. Војске се искрцала у Ла Рошелу и дочекана са великим одушевљењем од стране аквитанског племства. Краљев план био је да заузме тврђаве у долини Лоаре, низом неочекуваних напада.

Пре него што оде на север морао је да осигура југ од побуњених барона. Они су се утврдили у тврђави Монтобан. После петнаест дана, њихово утврђење је пало. Краљ је сада могао да се упути ка северу пљачкајући Поату. Тамо је добио савезника, када је Амери од Туара прешао на његову страну. Затим је ушао у престоницу Анжујаца-Анже. Примирје са Филипом Августом склопљено је у октобру, на две године. Обе стране договориле су се да одрже status quo.

Јован се вратио у Енглеску задовољан. Са ограниченим ресурсима повратио је Поату⁶⁸.

Сукоб са папом

Јула 1205. године, неколико месеци после противљења Јовановој експедицији, преминуо је надбискуп Кентерберија Хуберт Валтер. Чим је то чуо, краљ је пожурио ка Кентерберију како би се постарао да за новог надбискупа буде изабран човек који њему одговара. Од времена Томаса Бекета свештенство је само бирало бискупе, али у пракси краљеви су налазили начине да њихов кандидат буде изабран.

Када је краљ стигао у Кентербери, затекао је раздор између бискупа Енглеске и монаха Кентерберија. Свака страна је хтела да изабере свог кандидата. Краљ је предложио да се затражи одлука папе и да избор надбискупа буде одложен до новембра.

Јован је међутим, послао тајну поруку у Рим, са надом да ће убедити папу да његов кандидат буде изабран. Био је то Џон де Греј, бискуп Норича који је био веран краљу. Са друге стране, монаси су у тајности изабрали свог представника, приора Рециналда и послали га у Рим.

Пре него што је стигао тамо, Рециналд је почео отворено да прича да је изабран. Када је ова вест стигла до Јована, он је пожурио ка Кентерберију. Уплашени монаси порицали

⁶⁸ *The Malignant Monarch*, 160-162

су да су изабрали надбискупа. Они потом су пристали да изаберу краљевог преставника Греја. Краљ је затим, послао своје представнике у Рим, крајем 1205, да о овоме обавесте папу⁶⁹.

У Риму су се сукобиле две делегације, обе тврдећи да је њихов избор законит. Представници бискупа у Риму напали су обе делегације тражећи своје право на избор. Папа Иноћентије III одмах је одбио бискупе истичући да право избора надбискупа припада само монасима Кентерберија и ником више. Иноћентије је поништио Рециналдов избор, тврдећи да је изабран неправилно јер при избору нису присуствовали сви монаси. Затим је поништио и избор Греја. Наложито је монасима да изаберу новог кандидата, предлажући им кардинала Стивена Ленгтона. Монаси су пристали и изабрали Ленгтона, кандидата који највише одговара папи.

Краљ Јован одбио је да прихвати избор Ленгтона. По његовој наредби свако ко буде подржавао Ленгтона као надбискупа биће сматран државним непријатељем. У свом бесу, он је протерао монахе Кентерберија из Енглеске. Запретио је папи ако не прихвати краљев избор, прекинуће све везе са Римом⁷⁰.

Папа је покушао да се споразуме са краљем. Он је обавестио бискупе Илија, Вустера и Лондона да ако Јован не прихвати Ленгтона, биће стављен под интердикт. Краљ их је у свом бесу истерао претећи.

Иноћентијева претња обистинила се 23. марта 1208. када су Енглеска и Велс стављени под интердикт.

Интердикт је подразумевао папску забрану да свештенство врши службу, осим крштења новорођенчарди и последње исповести самртника.

Овај папин потез имао је супротни ефекат од очекиваног. Народ и свештенство стали су уз краља. Црквена лица склопили су договор са краљем, уколико су желели да сачувају своје поседе. Они су морали или да откупе своје поседе или да повећају давања круни.

Јован је покушао да нађе компромис са папом, али сваки преговори били су безуспешни. Иноћентије се онда одлучио на следећи корак⁷¹.

⁶⁹ *King John Treachery and Tyranny*, 94-97

⁷⁰ *The Malignant Monarch*, 170-174

⁷¹ *Исто*, 175-180

Почетком 1209. папа је запретио да ће екскомуницирати краља уколико не попусти. Ово је представљало велику опасност за Јована, јер уколико он буде екскомунициран, француски краљ ће имати изговор за инвазију на његову земљу.

Те године вођени су преговори са папиним представницима. Њихови захтеви били су јасни, Јован је морао да прихвати Ленгтона као надбискупа, да врати протеране монахе и да надокнади цркви финансијске губитке. Краљ је током целе године одуговлачио да склопи споразум. Обезбедио је Ленгтону сигуран долазак у Енглеску како би са њим лично преговарао. Ленгтон је на то пристао, али је папство је упутило ултиматум краљу, да ако не прихвати услове до 23. септембра, биће изопштен.

Јован је одлучио, као и 1205. када је страховао од француске инвазије, да поданици њему лично положије заклетву. Масовно полагање заклетве десило се у Марлбороу, када су слободни људи положили заклетву краљу и његовом сину Хенрију, који је тада имао две године.

Стивен Ленгтон пристигао је у Енглеку неколико дана касније. Јован је отишао у Кент како би могао лакше да комуницирао са Ленгтоном. Међутим, преговори су били бесциљни пошто ниједна страна није била спремна да одустане од своих захтева. Јован се потом окренуо и отишао у Лондон, а Ленгтон у Француску⁷².

Новембра 1209. папа је екскомуницирао енглеског краља. Јован је био искључен из цркве и из хришћанског друштва. Његови поданици нису више били дужни да му буду послушни⁷³.

Последице изопштења нису били тако лоше, како се Јован можда плашио. Није било унутрашњих побуна, нити стране инвазије, папа га није лишио престола. Једина последица била је одлазак бискупа и неких нижих црквених лица из земље. До краја године бискупи Бата, Рочестера, Солзберија и Линкола придружили су се бискупима Лондона, Илија и Вустера, који су већ били у изгнанству. Једини преостали бискупи били су из Винчестера и Норича. Краљу је искористио ову прилику да одузме имовину и приходе одбеглим бискупима.

Већ те јесени краљ је покушао да поправи односе са папом. Покушао је да сазове још један састанак са Ленгтоном, али надбискуп је одбио да пређе Канал. Тек 1211. су

⁷² *King John Treachery and Tyranny*, 173, 175-177

⁷³ P. Webster, *King John and Religion*, Woodbridge 2015, 134

краљеви посланици у Риму успели да договоре мир са папом. Сви услови који су били постављени пре важили су и сада, уз то краљ је морао да јавно положи заклетву да ће верно служити папу. Иноћентије је послао у Енглеску 14. априла ђакона Пандулфа и Мајстора Темплара Дуранда како би представили ове услове краљу са пуним правом да пониште изопштење уколико их прихвати.

Они су се састали са краљем и великим већем тек у августу. Када су му прочитали услове, краљ их је одбио.

Јован се тада осећао самоуверено. Није више био једини екскомуницирани владар у Европи. Отон IV и Рајмонд Тулуски били су изопштени до тада. Рено де Дамартен, гроф Булоње, због побуне изгнан од стране француског краља, придружио се Јовану и почео да убеђује околне племиће да учине исто.

Јован је био спреман да поврати своје континенталне поседе. Број његових савезника је порастао. Новац није био проблем с обзиром на приходе остварене од одузимања црквене имовине, али и имовине одузете од Јевреја и Цистерцита. Војска је требала да крене маја 1212⁷⁴.

Филип је морао да их заустави. Он је ступио у дипломатске односе са вешким принцом Ливелином ап Иорвертом (Llywelyn ap Iorwerth) и подстакао га на побуну. Јовану је било јасно да не може да крене док не угуши побуну.

Када је стигао у Нотингем, обуставио је поход јер је сазнао вест о завери барона. Циљ завере био је да доведу новог краља, а да убију Јована.

Краљ је распустио војску и кренуо у откривање завереника. Главне кривце видео је у Роберту фиц Валтеру и Евстатију де Вешију, али обојица су побегли, један у Шкотску, други у Француску. Њихови замкови били су порушени. Остали барони који су му били сумњиви морали су да му дају своје синове као таоце.

Јован је сада схватио да мора коначно да реши проблем са црквом. Екскомуникација га је чинила рањивим. Свако је могао оправдано да се побуни против њега, а и поново су почеле гласине о француској инвазији.

⁷⁴ *King John Treachery and Tyranny*, 177-178, 191-193

По писању Роцера од Вендовера, папа је на предлог кардинала и бискупа решио да Јована лиши престола и да на његово место постави Филипа. Ипак, Ђакон Пандулф га је убедио да треба преговарати са Јованом⁷⁵.

У новембру краљ је послао делегацију у Рим са упутствима да прихвате папине услове за мир. Иако су водили тешке преговоре нису могли да убеду папу да одустаје од својих захтева. У априли 1213. посланци су се вратили у Енглеску са папиним захтевима, баш у време када је Филип Август припремао инвазију.

На сабору у Соасону 8. априла Филип је објавио планове о инвазији на Енглеску. Уколико буде успешна, енглески престо преузеће његов син Луј. Јован је морао да капитулира⁷⁶.

Ђакон Пандулф пристигао је 13. мај у Довер и тог истог дана краљ је прихватио папине услове мира. Пристао је да прихвати Стивена Ленгтона за надбискупа, да врати протерано свештенство и да надокнади губитке цркве. Краљ и папа били су помирени. Међутим то није уклонило претњу од Филипове инвазије.

Два дана касније, 15. маја, Пандулф је позван у Евел, где је сачињен један документ. Њега су сведочили краљ Јован, јустициари Енглеске и Ирске, ерлови и барони (међу којима и Вилијам Маршал). По овом документу Енглеска и Ирска предати су папи Иноентију и његовим наследницима. Јован и његови потомци положиће заклетву папи и држати краљевство као феуд. Обавезали су се да ће плаћати папи годишњи трибут од хиљаду марака⁷⁷.

Сада када је Енглеска била папски посед, Филип је морао да обустави планирану инвазију, која га је коштала много времена и новца. Свој бес усмерио је ка Феранду, грофу Фландрије, који је стао на Јованову страну и одбио да следи Филипа у походу на Енглеску. Он је одмах затражио помоћ од енглеског краља.

Јован је послао помоћ свом савезнику. Краљев полубрат Вилијам, гроф Солзберија и Рено, гроф Булоња запалили су француску флоту код Дамеа, а онда се вратили у Енглеску са великим благом.

⁷⁵ *Roger Of Wendover's Flowers Of History*, Vol. II, 259-260

⁷⁶ *King John and the Road to Magna Carta*, 188-196

⁷⁷ *The Malignant Monarch*, 217-219

Цело то лето проведено је у нормализовању црквене службе. Крајем маја у земљу су се вратили завереници Валтер и Веши, што је био део нагодбе. У јулу су пристигли Ленгтон и бискупи. Надбискуп је краља формално ослободио екскомуникације 20. јула у Винчестеру. Интердикт је био подигнут тек јула 1214. када су све штете надокнађене⁷⁸.

Битка код Бувина

После паљења француске флоте, Јован је имао намеравао да одмах нападне Филипа Августа. Његови савезници могли би да држе француског краља заузетог на северу, док би он напао са својих територија, са југа. Њему и његовом савезнику, Рајмонду Тулуском приближио се краљ Арагона, Педро II.

Почетком јуна 1213. наредио је окупљање у Портсмуту одакле би започели поход. Краљ је као и пре наишао на отпор барона који су одбили да га следе, под изговором да је и даље екскомунициран. Чак и када је екскомуникација подигнута, барони и су и даље оклевали, наилазећи нове изговоре. Неки су тврдили да су осиромашени краљевим честим походима, други су тврдили да њихова заклетва не подразумева ратовање у Поатуу. Поход је морао бити одложен за наредну годину.

Јован је кренуо са најамницима на север да казни своје бароне, али после упозорења Стивена Ленгтона да би то значило кршење уговора са папом, морао је да одустане.

Краљ је морао да понуди боље услове својим баронима. Њихови дугови били су умањени, као и број витезова које су морали да пошаљу.

Септембра 1213, краљеви савезници, Педро II и Рајмунд Тулуски поражени су код Муреа од стране крсташа које је водио Симон од Монтфорда. Педро је убијен у бици, док је Рајмунд морао да побегне у Енглеску. Гроф Феранд је, јануара 1214. дошао у Енглеску и положио заклетву краљу.

⁷⁸ Исто, 219-221, 227

Јован је испловио из Портсмута 2. Фебруара 1214, водећи са собом своју жену Изабелу и сина Ричарда⁷⁹. Његова војска била је солидне јачине, састављена од најамника, краљевих витезова и витезова који нису могли да одбију његов позив. Мало ерлова се појавило, али већина њих је послала представнике. Они су се искрцали у Ла Рашелу 15. фебруара.

Вилијам од Солзберија послат је са енглеским пуком и најамницима да помогне краљевим савезницима са севера. Краљ Јован је наредне месеце провео у Гаскоњи и Поатуу уверавајући се у верности тамошњег племства.

У Поатуу покушао је да склопи мир са Лизињанима, нусивши Хугу брак са својом ћерком Џоаном. Пошто су они били незаинтересовани, заузео је Мерван, замак Жофрое Лизињанина. Затим је освојио Вукан и заробио Жофроу и његове синове. Потом се састао са Лизињанима 25. маја и потврдио брак Хуга и Џоане.

Филип је поделио војску на два дела. Један део повео је он на север у борбу против фламанских племића и цара Отона који је био спреман на напад, а други део поверио је свом сину Лују, који је требало да се обрачуна са енглеским краљем⁸⁰.

Јован се потом окренуо Анжуу. У престоницу те грофовије, Анже, ушао је 17. јуна. Потом је опсео сенешела Анжуа, Вилијама де Роша у тврђави Роше-у-Моан (Roche-aux-Moines). После две недеље опсаде сазнао је да се принц Луј упутио ка њему. Према извештајима посматрача, Јован је имао значајну предност у људству. Краљ је одлучио да прихвати битку.

Амери од Туара, мислећи да Јован није довољно припремљен за битку, напустио је краља, а њега су следили барони Поатуа. Суочен са издајом, краљ је напустио своју позицију и отишао ка Ла Рошелу, где је молио енглеске бароне за помоћ.

За то време, његови савезници Феранд, горф Фландрије, Рено од Булоња, Вилијам од Солзберија и цар Отон, суочили су се са краљем Филипом код Бувина 27. јула. Тамо су доживели катастрофални пораз. Цар Отон напустио је битку, док су остале вође ове битке заробљени⁸¹.

⁷⁹ *King John Treachery and Tyranny*, 211-217

⁸⁰ *Richard and John: Kings at war*, 401-403

⁸¹ *The Malignant Monarch*, 236-248

Јован је био у близини Тура када је сазнао исход битке. Његови планови о обнови Анжујског царства били су готови. Губитак Нормандије, Анжуа и Бретање био је сталан. У септембру је склопио примирје на пет година. Почетком октобра, испловио је Ла Рошела ка Енглеској.

Побуна барона

После смрти јустициара Џефрија фиц Питера 1213, Јован је на његово место довео Питера де Роша, бискупа Винчестера. Овај избор изазвао је незадовољство међу баронима. Нису били задовољни да један странац доспе на тако висок положај пре њих. Сматрали су де Роша човеком блиском Јовану и његовом опресивном режиму, као такав окупио је око себе велику опозицију. Док је Јован ратовао у Француској, одредио је де Роша за намесника.

Краљ је писао де Рошу 26. маја тражећи да сакупи штитарину. Разлог је био подједнако у сакупљању новца и у кажњавању барона који су одбили да га следе. Такса је била највиша до сада, три марке по витезу.

Многи су одбили да плате. Рош је онда наредио шерифима да заплене имовину, међу којима и Вешију и фиц Валтеру. Није изненађење што барони нису хтели да му пошаљу помоћ после бекства од Луја. После Бувина и пропасти његове експедиције, побуна је била све извеснија.

Када се краљ вратио у октобру, почео је да опрема и утврђује своје замкове. Барони још нису били спремни за побуну. Јован је морао брзо да реагује. Велико веће сазвано је у новембру.

Иако је успео да се договори са свештенством дајући им уступке, као што су нови поседи и патронажа над другим црквама, није успео да се споразуме са баронима.

Они су инсистирали да краљ потврди повељу са крунисања краљевог прадеде, Хенрија I. По овој повељи краљ не може да уговори брак удовице без њеног пристанка, или наследнице поседа без пристанка њене родбине, што је Јован често чинио. Иако у се

овој повељи не спомиње проблем штитарина и војне службе, она представља предзнак будуће реформе. Краљ је одлучио да одложи одлуку о овоме до Нове године⁸².

Крајем новембра, барони су се састали у цркви св. Едмунда у Бурију. Тамо су донели одлуку да, ако краљ не прихвати да потврди повељу Хенрија I, одбиће послушност краљу и ступити у рат против њега, све док је не потврди. Договорили су се и да ће после Божића, они лично отићи краљу и затражити потврду, док би у међувремену сакупљали оружје како би га силом натерали да попусти⁸³.

Барони су дошли до краља 6. јануара 1215, под оружјем, захтевајући да потврди повељу, али и доносећи нове захтеве. Нови захтеви подразумевали су да штитарина буде једну марку, за више краљу је требало одобрење барона; војна служба била би ограничена на Енглеску, Нормандију и Бретању (не и Поату и Анжу). Битна клаузола била је и да краљ неће смети да затвори човека пре суђења и да неће чинити неправду Овај документ упамћен је као Непозната повеља (The Unknown Charter).

Краљ је решио да донесе одлуку о овоме до Васкрса. Његову реч гарантовали би Стивен Ленгтон, Вилијам Маршал и бискуп Илија.

Јован је одмах почео да се спрема за рат. Шерифима Нотингема и Нортумберленда послао је додатне трупе. Широм краљевства послао је новац за ојачање замкова. Барони су имали сличне припреме. Краљ је покушао је поново да натера народ на општу заклетву верности, али то је прошло неславно.

Јован се потом жалио папи на неверност барона, док су се они жалили да је краљ неправедан.

Тада се краљ одлучио на нови корак. Он је 4. марта узео крст и обећао да ће ићи у нови крсташки поход. Овај потез га је ставио под протекцију цркве. Барони су знали да овај потез фарса.

Када је дошао Васкрс, барони су пошли наоружани ка Нортемптону, где су требали да се састану са краљем, али он се није појавио. Он је послао надбискупа и Вилијама Маршала да преговарају у његово име. Барони су поставили краљу ултиматум. Уколико не потврди њихове захтеве, отпочеће рат против њега.

⁸² *King John Treachery and Tyranny*, 226-233

⁸³ *Roger Of Wendover's Flowers Of History*, Vol. II, 303-304

Тада су стигла писма од папе за обе стране. Иноћентије је критиковао бароне због њихове неверности и запретио им екскомуникацијом. У писму намењеном Јовану, папа је рекао краљу да благо поступа према баронима и да мирно саслуша њихове захтеве.

Бароне ово није интересовало. Званично су повукли заклетве оданости краљу. Изабрали су Роберта фиц Валтера за свог војног команданта. Одмах су освојили град Нортемптон, али не и замак. Рат против краља је отпочео⁸⁴.

Јован је испрва хтео да преговара са баронима, али је од тога убрзо одустао. Он је 12. маја почео да одузима земље својим противницима и да их даје својим присталицама.

Барони су примили вест од фракције становника Лондона, да су спремни да пређу на њихову страну. Они су се одмах упутили ка престоноци. Већ 17. маја побуњеници су тајно ушли у град. Одмах су заробили најважније краљеве присталице. Заробили су и краљевску благајну у Вестминстеру.

Они су потом писали осталим магнатима, позивајући их да пређу на њихову страну или ће их сматрати својим непријатељима. Побуњеници са севера су заузели Линколн, у Девону су напали краљевску палату, Ливелин је напао Шропшир. Подршку баронима дали су Александар, краљ Шкота и Филип Август. Краљу је остало верно мало барона, међу којима су били Вилијам Маршал и Вилијам од Солзберија. Јован није имао избора, морао је да преговара.

Краљ се састао са баронима код места Ранимид (Runnymede) код обале Темзе у близини Виндзора 10. јуна. Барони су представили краљу своје захтеве. Овај документ је познат као Баронски арктикал (Articles of the Barons). Састоји се од 49 тачака. Поред старих захтева додали су неке нове, углавном преправљених из Непознате повеље. Неки захтеви баве се локалном управом- шерифима, који су сматрани оруђем краљеве опресије. Захтевано је да краљ отпусти стране витезове и најамнике.

Јован је потврдио овај документ краљевским печатом. Међутим, ово је био само први корак, почетна гаранција. Барони су желели од краља да изда повељу. Зато су обе стране остале да преговарају. Преговор су вођени неколико дана и обе стране су изнеле своје захтеве. После пет дана, краљ је издао повељу.

Та повеља била је Велика повеља слобода (Magna Carta Libertatum), како ће бити позната касније. Неколико дана касније, барони су обновили заклетве краљу⁸⁵.

⁸⁴ *King John Treachery and Tyranny*, 233-238

Велика повеља слобода

Овај документ од толиког значаја за енглеску историју, састоји се од преамбуле и 63 члана. Она је дата свим слободним људима краљевства. Магна карта била је састављена пре свега јер нико није хтео да иде у рат са краљем. Она је била мировни уговор.

Из Магна карте издвајају се две идеје. Прва да су барони заједница у краљевству, са правима која припадају њима као групи, а не појединцима. Друга је да краљ није изнад закона и да мора да га поштује. То је било његово обећање да неће бити тиранин⁸⁶.

У првој ставци краљ потврђује привилегије цркве и њену слободу. Ово подразумева и право слободних избора, без краљевске интервенције. Ова ставка није била изнета у Баронским артиклима и била је додата у преговорима, вероватно на инсистирање Стивена Ленгтона.

Наредне ставке баве се питањима наслеђа, правима удовица и штићеника. Одређено је да малолетни наследници не морају да плате откуп за поседе, док пунолетни плаћају 100 фунти. Удовице неће бити присиљене на нови брак. Оне ће имати право и на део имања свога муже. Пре издавање повеље, за ово им је требала потврда краља, што су они често злоупотребљавали.

По члану 9 краљ нема право да одузима земље својих дужника, док год њихова имовина може да покрива дуг. Посебни члан бави се фуговима према Јеврејима.

Штитарина неће бити убирана, без одобрења барона, осим у посебним ситуацијама (откупнина уколико краљ падне у заробљеништво, кад његов син буде произведен у витеза и венчање краљеве прве ћерке).

Грађанима Лондона, који су пустили побуњенике у свој град, гарантоване су старе привилегије.

Чланак 17 потврђује да ниједан човек неће вршити дуже војну службу него што је обавезан. Барони су убацили овај члан како не би морали да служе краља у Поатуу.

⁸⁵ Исто, 238- 247

⁸⁶ D. Jones, *Relam Divided: A Year in the Life of Plantagenet England*, London, 2015, 116-117, 122

Ерлови и барони неће бити кажњавани без пресуде њима једнаких људи, у складу са величином прекршаја (члан 20).

У 24. члану пише да шерифима и констаблима неће смети бити суђено пред локалним магистратима, већ пред краљевим судијама.

Уколико слободан човек умре без тестаментa, његова имовина биће подељена међу његовим најближим рођацима, уз посредство црквених лица (члан 27).

У наредних неколико ставки краљ потврђује да неће узимати имовину слободних људи, без њихове дозволе.

У члану 32. краљ потврђује да неће задржавати земљу преступника дуже од годину и један дан.

По члану 38. ниједан балиф, тј. судски извршитељ, неће моћи привести никога свом „закону“, без кредибилних сведока.

У наредном члану пише да ниједан слободан човек, неће бити заробљен, протеран или оштећен на било који начин, без пресуде њему равних људи, по закону земље. Никома правда неће бити ускраћена.

У 45. члану пише, да ће за шерифе, констабле, јустициаре, бирати оне људе које познају законе. Циљ овога члана је да спречи нестручне људе да дођу до битних позиција. Овај члан је уперен, пре свега, против Питер де Роша, кога је Јован морао да смени као део нагодбе са баронима.

Краљ обећава, у 49. тачки, да ће ослободити све таоце. Током своје владавине, Јован је често узимао чланове породице својих барона како би их држао у покорности.

У члану 50. краљ се обавезује да ће распустити све стране витезове и најамничке трупе, које су сматране оруђем његове тираније.

Сви барони који су неправедно лишени титуле и имовине, биће враћени. У случају спора, одлуку ће донети веће од 25 барона (члан 52).

О формирању већу барона говори члан 61. Ради превазилажења спорова између краља и барона, као и ради надзирања поштовања ове повеле, формира се веће од 25 барона. Уколико се краљ не придржава њихових жалби, они ће моћи да заузму његове замкове, земљу и имовине, све док се случај не реши. Људи који помажу бароне у овоме, неће

имати никакве последице. Овај члан даје баронима легално право на побуну, кад год мисле да се краљ не придржава Магна карте. За ово постоји процедура. Четири од 25 барона изнеће случај пред краља или његовог представника, уколико није у земљи. Уколико краљ одбије или одложи њихов захтев, побуна је легална. Насиље над краљем и његовом породицом није дозвољено. Чланове овог већа бирају сами барони. Одлуке доносе вољом већине. Веће ће имати своје локалне представнике у грофовијама у виду дванаест витезова, са овлашћењем да спутавају моћ шерифа. Краљ се закleo да ни од кога неће тражити да укине ове повластице. Ово се пре свега односило на папу.

У последњем члану, краљ се заклиње да ће поштовати све претходне чланове⁸⁷.

Први баронски рат

Месец дана касније, две стране су се састале у Оксфорду, како би расправљале о поштовању Магна карте. Обе стране имале су да се пожале. Барони су се жалили да краљ није распустио све стране кастелане и да није ослободио све заробљенике. Јован се жалио да барони не поштују његова традиционална права. Он се жалио и што барони нису ставили своје печатате на писану изјаву о условима њихове заклетве. Такође, краљ се жалио јер су фиц Валтер и његови људи и даље држали Лондон под оружјем.

После састанка обе стране почеле су да се припремају за рат. Краљ је послао поруку магнатима у Јоркширу да напусте замкове које су освојили пре и после примирја, најкасније до 15. августа. Он је послао тајне поруке у Фландрију, Поату и Бретању, молећи за војну подршку. У то време, послао је и молбу папи да поништи Магна карту⁸⁸.

У јулу, док још није знао за Магна карту, папа Иноћентије је дао овлашћења Пандулфу и де Рошу да екскомуницирају све бароне који су се побунили против краља који је био крсташ, и ставио њихове земље под интердикт. У септембру, када је био упознат са Магна картом, папа ју је поништио.

⁸⁷ W.S: McKenchie, *A Magna Carta: A Commentary on the Great Charter of King John*, Glasgow, 1914, 190-480

⁸⁸ *King John Treachery and Tyranny*, 249-252; *The Malignant Monarch*, 350-352

Крајем августа, док је краљ Јован боравио у Кенту дочекујући стране трупе, побуњени барони прогласили су да је краљ напустио земљу и свргнули га са престола. Потом су се обратили Филипу Августу, са молбом да пошаље помоћ, али и свог сина Луја, који би био крунисан за краља Енглеске. У међувремену, док Лују не дође, барони су морали да спрече Јована да уђе у Лондон. Њихов план је био да држе замак Рочестер. Положај овог замка спречио би свакога да уђе у Лондон из правца Кента.

Замак је био контролисао надбискуп Кентерберија. Он је у два наврата, желећи да остане неутралан, одбио краља који је тражио да му преда замак. Роберт фиц Валтер, плашећи се да краљ не преузме Рочестер, ушао је у град са својом војском без отпора. Јован је одмах запленио Валтерову земљу и послао ђакона Пандулфа да убеди надбискупа Лангтона да сазове црквени сабора, али овај се већ упутио у Рим. Пандулф је, позивајући се на овлашћења папе, збацио Лангтона са положаја јер није екскомуницирао бароне.

Када су краљеви фламански плаћеници стигли, он их је одмах упутио на опсаду Рочестера. Одбрану града је Валтер препустио Вилијаму од Обињија, док се он вратио у Лондон.

Опсада града трајала је скоро два месеца. Предали су се тек 30. новембра, када им је понестало залиха.

После пада Рочестера, краљ је поделио војску на два дела. Један део поверио је свом полубрату, Вилијаму од Солзберија, са циљем да држи бароне у Лондону и да пљачка њихове земље у Источној Англији. Други део повео је он лично да се обрачуна са својим противницима са севера⁸⁹.

Те јесени, шкотски краљ Александар пришао је баронима, пошто су му они обећали Нортумберлан, Кумберланд и Вестморланд.

Док је путовао ка северу, краљ је својој војсци, скоро у потпуности сачињеној од фламанских витезова, дао одрешене руке да пале и пљачкају непријатљске градове.

Када је сазнао да је шкотски краљ запалио Њукасл, Јован је прешао шкотску границу и запалио Хадингтон и Данбар. После недељу дана пљачке, вратио се у Енглеску.

⁸⁹ *King John Treachery and Tyranny*, 252-258

Други део војске, на југу, ратовао је на исти начин. Они су палили, пљачкали и изнуђивали новац од људи широм Источне Англије. Барони су то време провели у Лондону, чекајући долазак Луја. Он је обећао да ће доћи до Васкрса, а потом је послао четрдесетједан брод пун француских војника.

Јован се из Шкотске упутио ка југу. Почетком маја две војске су се ујединиле у Источној Англији. Они су заједно освојили Колчестер, Фрамлингем и Хедингем, седиште ерла Оксфорда. Краљ се сада упутио ка Лондону.

Побуњеници му то нису дозволили. Њихова војска извела је изненадни напад и нанела краљу пораз, док су становници града поразили бродове које је краљ послао да блокирају Темзу. Поражен, краљ се повукао у Рединг 5. априла 1216⁹⁰.

Филип Август је знао да Јован ужива велику подршку папе Иноћентија. После Латеранског концила у децембру, папа је поново екскомуницирао бароне, овог пута поименице, а не као групу, такође је ставио грађане Лондона под интердикт.

Јован је послао Вилијама Маршала да убеди француског краља да не пошаље свог сина у Енглеску, али то је било узалуд. Филип је донео одлуку, само му је требало оправдање. У априлу 1216. на сабору француских барона, краљ је добио њихов пристанак за инвазију. У то тренутку се појавио папин легат, кардинал Гуала Бикери, са поруком од Иноћентија да одустане од похода и да уместо тога помогне Јовану. Филип се није обазирао на ово. Он је прогласио да Јован није вазал Свете столице и да је крив за издају свог брата Ричарда и убиство свог братанца Артура, правог наследника престола. Тиме је изгубио право право на престо.

Престо је био упражњен, а барони су позвали Луја. Он је тврдио да право на престо потиче од његове супруге Бланше, која је била унука Хенрија II.

Луј је био одлучан да освоји енглески престо, чак ни упозорења кардинала да је Јован крсташ и да би последица инвазије била екскомуникација, није узнемирила француског принца⁹¹.

Јован се за то спремао за инвазију. Наредио је обалским градовима да пошаљу све своје бродове на Темзу. Сву флоту концентрисао је у Довер очекујући напад. Део бродова

⁹⁰ Исто, 258-262

⁹¹ *Richard and John: Kings at war*, 448-451

послао је да запали француску флоту, као што је то учинио 1213, али овога пута није имао среће. Већина бродова уништена је у олуји.

Луј је увидео да је ово прави час. У јутро 21. маја искрцао се у Стонару, код Сендвича. Јован је одлучио да се не упусти у битку. Његова војска је већином сачињена од странаца, многих од њих имају чланове породице на другој страни. Плашећи се да они не промене страну, није желео да ризикује битку.

Луј је напредовао кроз Енглеску. Освојивши Кентербери и Рочестер крајем маја. У Лондон је стигао 2. јуна и свечано дочекан. Следећег дана примио је заклетве од фиц Валтера и осталих побуњених барона. Затим се упутио ка Винчестеру, у потери са Јованом.

Када је чуо да се принц приближава, Јован је отишао на запад. Крајем јуна, краљ је био у замку Корф. Све што је до скоро освојио, пало је у руке Луја и побуњеника. Пре него што је напустио Винчестер, наредио је својим командантима у Мидленду и са севера, да задрже замкове, а уколико не могу, да их униште. Док је Луј освајао Винчестер, на његову страну је прешло трећина Јованових витезова и већина ерлова и барона, који су до скоро подржавали краља. Најтежи за њега, био је одлазак његовог полубрата Вилијама од Солзберија, са којим је Јован био близак. Од барона који су му остали верни, најзначајнији су били Вилијам Маршал и Ранулф од Честера.

Луј је тада одустао од намере да стигне Јована и одлучио да освоји друге замкове. Прво је заузео Портчестер и Одихам, а затим поделио војску на два дела. Један је послао да освоји Виндзор, док је други он водио ка Доверу.

Краљ Јован се коначно покренуо, и то ка велшкој граници, обилазећи Шрузбери, Витчурч и Вустер. Он је очекивао да ће Лујев следећи напад бити овде⁹².

Луј је још опседао Довер, чији је командант Хуберт од Буржа одбио да се преда. Велики број следбеника, почело је да напушта француског краља.

Видевши да Луј неће доћи, Јован је сишао ка Источној Англији и освајао тамошње замкове, али се вратио на север после потери француске војске која је опседала Виндзор.

⁹² *King John Treachery and Tyranny*, 262-265

Почетком октобра, краљ који је сада био озбиљно болестан, највероватније од дизентерије, стигао је у Лин у Норфолку. Одавде је кренуо ка Њуарку. Тамо је и преминуо у тешким боловима 19. октобра 1216⁹³.

Сахрањен је у катедрали у Вустеру. Наследио га је најстарији син Хенри III.

⁹³ Исто, 265-268

Закључак

Јован је у историји остао упамћен као зли, окрутни тиранин. Таква слика о краљу углавном потиче од њему савремених историчара као што су Роџер од Вендоваера и његов настављач Метју Париз. Ни њихови претходници, као што су Роџер од Ховдена и Ралф Дицето, коју су писали до првих година Јованове владавине, нису имали много бољу слику о њему, мада нису толико критични.

Таква слика о Јовану као зликовцу дуго је остала у историографији све до 20. века.

Када је дошао на престо, Јован је од свог брата наследио Енглеску, Нормандију, Аквитанију, Бретању и Анжу. Велико Анжујско царство које је створио његов отац, а које је Ричард покушавао да очува, Јован је изгубио за неколико година. Међутим, од брата је наследио непогодну финансијску ситуацију, проузроковану његовим ратовима и сакупљањем новца за откуп. Локално племство није било задовољно енглеском влашћу. Са друге стране, моће и богатство Филипа Августа расли.

За губитак континенталних поседа често је довођен у везу са Јовановом неспособношћу да води војску. Истина је, да Јован није био велики ратник као његов брат, али он је био у најмању руку солидан командант. Његова победа код Мирабоа иде томе у прилог. Губитци прекоморски поседа више су били резултат напуштања тамошњег племства, него његове неспособности да командује.

Он је био први краљ из лозе Плантагенет који се фокусирао на Енглеску. Хенри се углавном занимао за Француску и тамошње проблеме. Ричард је за десет година владавине у Енглеској боравио само неколико месеци, док је остало време провео на крсташком походу, у заробљеништву или у рату са Филипом или побуњеним племством. Он је и сахрањен у Енглеској, док су његов отац и брат сахрањени у Фонтевроу.

Јована је пратила репутација издајника. Он је издао свог оца пред његову смрт. Издао је брата и прешао на страну француског краља. Међутим и Ричард је напустио свог оца и заједно са Филипом другим ратовао против Хенрија. Пре тога, и његова остала браћа побунила су се против оца и уживали подршку Луја VII. И сам Јован био је издат више пута.

Постоји много прича о његовој окрутности и свирепости. У томе се није много издвајао од осталих средњовековних владара. Поготово треба имати у виду да се он често служио најамницима, који су готово увек били на гласу по суровости.

Када је краљ преминуо, вероватно је мали број људи су жалили за њим. Пред смрт, већина барона га је напустила и прешла на страну француском принца Луја. Јован их је увредио много пута, финансијски их је исцрпљивао у корист његових војних похода на Континенту, где већина барона није ни имала поседе. Његов сукоб са папом, довео је забрану вршења службе што је свакако погодила побожног средњовековног племића, иако му је већина остала верна. Узимао је чланове њихове породице као таоце и заводио њихове жене.

Владавина краља Јована може се сматрати неуспешном. После његове смрти, углед краља знатно је смањен. Као губитник из сукоба са Иноћентијем III, Енглеска је постала папски вазал. Као губитник из сукоба са Филипом, остао је без прекоморских поседа. Као губитник из сукоба са баронима, краљева власт је нарушена у корист магната. Јован се може сматрати лошим владаром, мада не и зликовцем и тиранином како је остао упамћен у традицији.

Извори

1. *Roger Of Wendover's Flowers Of History*, Vol. I, Translated by J.A. Giles, London, 1849.
2. *Roger Of Wendover's Flowers Of History*, Vol. II, Translated by J.A. Giles, London, 1849.
3. *The Annals of Roger de Hoveden* vol. I, Translated by H.T. Riley, London, 1853.
4. *The Annals of Roger de Hoveden* vol. II, Translated by H.T. Riley, London, 1853.
5. *The Flowers of History*, collected by Matthew of Westminster, vol II, Translated by C.D. Yonge, London, 1853.
6. *The History of William Marshal*, Translated by Nigel Bryant, Woodbridge, 2016.

Литература

1. Lloyd, *The Malignant Monarch: A Life of King John of England*, New York, 1972.
2. D. Jones, *Relam Divided: A Year in the Life of Plantagenet England*, London, 2015.
3. *Eleanor of Aquitaine Lord and Lady*, Edited by Bonnie Wheeler and John Carmi Parsons, New York, 2002
4. Frank McLynn, *Richard and John: Kings at war*, Cambridge, 2007.
5. M. Morris, *King John Treachery and Tyranny in Medieval England*, New York, 2015.
6. P. Webster, *King John and Religion*, Woodbridge 2015.
7. S. Church, *King John and the Road to Magna Carta*, London, 2015.
8. *The Oxford History of England: From Doomsday Book to Magna Carta 1087-1216*, Edited by Austin Lane Poole, Oxford 1975.
9. W.S: McKenchnie, *A Magna Carta: A Commentary on the Great Chapter of King John*, Glasgow, 1914.

